

М.С. Морозова

ТЕКСТЫ НА АЛБАНСКОМ ГОВОРЕ

В приложении публикуются тексты и фрагменты интервью на говоре албанцев Украины, записанные в ходе экспедиций в село Жовтневое (2011–2013) и села Георгиевку, Девнинское и Гаммовку (2005–2010, 2012). Тексты приведены в фонетико-фонологической транскрипции с использованием знаков Международного фонетического алфавита (МФА).

Тексты и интервью из с. Жовтневого, Георгиевки и Девнинского, а также интервью с А.Д. Сербиной из с. Гаммовки записала и расшифровала М.С. Морозова. Интервью с З.М. Кайрачкой из с. Гаммовки записано Д.С. Ермолиным и И.К. Учителем, публикуемый фрагмент расшифрован М.С. Морозовой.

Курсивом в диалектных текстах выделяются случаи смешения и переключения кодов, связанные с сильной доминацией русского языка, которым все информанты владеют наряду с албанским говором, а также комментарии информантов на русском языке (перевод слов и предложений, произнесенных на албанском говоре, с целью сделать их более понятными слушателям)¹. Кроме того, курсивом отмечены дискурсорегулирующие элементы, заимствованные из русского языка (наречия и вводные слова типа *уже, конечно*; союзы, частицы, междометия). Полужирным шрифтом выделены реплики интервьюеров. В квадратные скобки заключены гипотетические расшифровки, знаком <...> обозначены сокращения текста и пропуски реплик третьих лиц, присутствовавших при записи интервью.

¹ Под *смешением кодов* подразумевается включение в албанскую речь неадаптированных русских элементов (прежде всего лексических; не следует смешивать такие элементы с поздними заимствованиями из русского языка, которые адаптированы в грамматической системе говора). *Переключение кодов* включает переходы с албанского говора на русский язык в рамках одного дискурсивного единства (переключение в пределах одного предложения либо порождение целых предложений на русском языке с последующим переходом «обратно» на говор).

Село Жовтневое (Болградский район, Одесская область)

Александра Кирилловна Узун, 1936 г.р., албанка

[кумовство, функции кума и кумы на свадьбе]

n'un'i kur mer at'onə, n'un'i i k'it ta d'erə, a k'it t'at'i'i de m'amui, a k'it n'iv'estən g'er ta d'erə. un hin, a ndrek ndr'ikulnə br'enda, e ve g'irl'an'tin, e ve tə g'i'dən, de un dal'. aj'o b'unat prof'tj'atsa ma rad'it'el'it de rad'it'el'it ma k'itən m'unə g'er ta d'erə. uz'e un a bən kab'ul, uz'e un ja ve ktəpəl'at'n'i d'orət, dak aj'o uz'e jim'a ndr'ikula. un uz'e bən rukəvod'it' d'al'se, un... n'un'i, b'ur'i. b'ur'i d'uhet tə bən rukəvod'it'. n'un'i jet pr'anə ma padn'os at'i, t'ji ka at k'et at'i, t'j ka n'i padn'ostə. ka m'ih'al'tə. kur t x'inəm mə t'a, ad b'ənəm krest ma m'ih'al't n'i d'erət. ot ar'inəm na at'i.

nu, v'enə na v'en'tj'an'e. kur b'ən'i v'in'tj'atsa. p'st'aj kur tə x'innə n'i tə s'ajtə xob'or uz'e tə nar'i'iwut, ku ot x'innə tan n'i xob'ortə, kur t ar'i'innə ta d'era, ta kəf'ənd'is at'ənə v'ixra de v'ixr'i. n'un'i jet pr'ana. kət'u uz'e kəf'ənd'is n'un'i... m'amui, v'ixra de v'ixr'i a kafland'isən, a p'uθən, i l'ozən as'ajt kar'f'i, i j'apənnə d'ar'ə as'ajt, t'j' ot' i b'ənə dar'it'. t'j' ot' i j'apə p'st'aj m'amui... a dorov'itən, a dorov'it n'usən, n'usən dorov'it. p'st'aj uz'e kur ar'i'innə g'er ta d'erə, at'i uz'e n'un'i nar'i'iwu n'un'i ma kt'ə plat un dak ja ve n'i d'orət, a i i h'ek... a! part n'uni fkon, 'unə fkon, gr'uja. pərp'ara ma at'ə m'ih'al'tə dak a kam un, ma tə s'ajtə gl'ift b'ənəm kryk n'i d'erət. n'i kryk ma d'erət tə j'etə z'izn'a... <...>

p'st'aj ma at'ə plat un dak a w'ura əs'ajt n'i d'orət, nar'i'iwu j'im'i n'un'i a mer de i hel'k tə d'utə, i hel'k br'enda. i hel'k ga k'afa br'enda. at'o b'ənə star'atsa *malad'oz'* t'i b'inə... k'ume. se t'i b'inə nok a d'i se t'i b'inə. t'i b'inə n'i kor'istə ga mpr'apa. p'st'aj un kur x'in br'enda uz'e, jim'i abr'adi m'unə mu... kərk'on un gand'ej tə mə s'elən d'u t'eg'el' d'im, n'i d'al', n'i t'j'upə. de un [i vet] ot w'urt'is at'o. un θem γ'adi d'u tə rin'...

d'u t'egəl' d'im ga s'im'es't'a i'li ga m'fat? N'iv'azno kav'o? r'otst'ven'iki?

n'e, n'e, n'e, n'e im'iet znat'enija, t'fi. l'ub'ije d'et'i sob b'ili. m'al'an'kije, do g'od'ika, kak'ih jest. kak'ih tam... na sv'ad'b'e z jest' l'ud'i s d'et'm'i. id'ut, zab'ir'ajut u n'ix. i ja ix saz'u. an'i b'ir'ut k'azdij po odnom'u r'ib'onku, ad'in m'al'tj'ika, u adnav'o d'evat'fka, ja im gavar'u na alb'anskom: tə fl'irn'i d'u, tə ngr'ihen'i t'ri, tə fl'irn'i d'u, tə ngr'ihen'i t'ri. i vs'o, i kant'f'ajetsa maj'a m'is'ija s'iv'odn'a.

i d'al'im na. p'st'aj na s'elən nun, na s'elən ma m'uz'ika, s'elən mə ta, n'un'i tə b'ənət gat'i tə v'e'i uz'e na gul'an'e. p'st'aj uz'e kur v'etəm, un

v'etəm ga kənd'ej ma tə mbəð'en'i pad'ark'i pa. v'etəm ga kənd'ej ma pad'ark'i, p'st'aj at'inə u jap at'o. pəð'arkat nok i jap kur v'etə ga mbr'əmə, nok! ot r'iməð od b'ənəm gul'a:j, p'st'aj ot s'ul'att'isat.

kak?

t'uf ot u θem man'iwe s'ul'att'ise... p'er'ev'as't'i i vam job vi p'on'al'i s'ul'att'isat. wot kum'i'itsa w t'e vr'em'en'a i n'iv'esta n'i gavar'ila n'i sl'ova v d'ome, pak'a kum'a n'i.. n'e v 'iz'v'et ij'o na... fop an'a zagavar'ila j'akobi. sy'latt'ise... sy'latt'ise, fop an'a zagavar'ila w'z'e v 'etom d'ome. an'a do 'etavo vr'em'in'i dalzn'a zagov'ar'ivat'. a fas 'etava net, no ja γavar'u kak bil'o. <...> a s'ul'att'is n'un'i, a s'ul'att'is. i jep tə h'ai m'ih'al'tə pak, as'ajt. ðe as'ijt i jep m'ih'al't. m'ot. i f'fk'ien ma m'ih'al't. <...> a f'fk'ien ma m'ih'al't at'inə, a drəzn'it, a zun ma t'inə. p'st'aj uz'e i j'apəm pad'ark'it əs'ajt, t'ji k'ela un dop'ust'im at'inə. pas'udu, kav'r'i. kuf t'ji k'ielka. <...> uz'e tagd'a ja daj'u jej fəmp'anskae p'it i prəf'u job an'a zagovər'ila, γ'ajd, f'ind'et, ndr'ikula. an'a n'i gavar'it. na tr'et'ij, na t'ftv'ortij ras an'a sk'azit: daj, b'o'zo. tagd'a uz'e hl'opajut w'se, fto an'a uz'e zagavar'ila v 'etəm d'ome. s'ul'att'isa. sl'ovo s'ul'att'isa zap'is'ala? zagavar'it'. s'ul'att'iset. s'ul'att'isnə n'usən. i tagd'a uz'e fs'e dāv'al'i pad'ark'i uz'e fs'a sv'ad'ba, an'a b'uet tselav'at' r'uk'i k'azdamu uz'e fs'u sv'ad'bu s zin'ix'om vm'este. dak un jam ndr'ikəla, p'uθem sə g'i idəs, fs'ej sv'ad'bie, tam daj'ut d'en'gi jej, a on tsel'ujet r'uku, i daj'ut pod'ark'i, d'en'gi, i kantf'ajetsa. wot kagd'a an'a uz'e zagavar'it, an'a uz'e svab'odna p'osle 'etavo.

a pəst'aj t'ji bun n'un'i le n'una?

n'un'i p'st'aj t'ji... n'un'i p'st'aj d'al'ən l'odən, at'i t'ji b'ənnə n'i m'in'gi'estə, pa a s'elən n'unən ma m'uz'ikə, pa ma m'uz'ikə a s'elən ktu. v'in a g'i idə d'arismə ktu.

aj'o tə tr'etə d'it palut'ajetsa?

uz'e tə x'ənə. a s'elən nə tə γ'ənnə n'i m'in'gi'estə, a s'elən n'unən mə ta, ma m'uz'ikə, ma pravaz'ajuci... at'i f'umə [d'itin]. i na k'azdij pere'ulok ot l'ozən, ot l'ozən, n'i k'azdij k'of'e at l'ozən, n'unən, nar'inə. a v'enə tə fl'i'e:rə, a ngr'enə, at'o m'arən gand'ej n'i kl'e:sər, m'arən n'i pal'a:. a f'fk'ennə n'unə, a p'st'aj... w'u aft'u k'e:fin r'anə, i m'arən kop'a:nə ma vat'itə, i j'apən n'i g'ol'ət. f'fk'ien. g'er ar'inəm ta j'ona d'erə, ta pr'ajkə. gand'ej kur n'isem'i t'oz'i b'ənnə z'ar. kur nd'al'im na gand'ej ga tə. n'un'it b'ənəm j'əftə z'ar. l'ozəm l'otur z'ar'it. uz'e fs'o. n'us'i u s'osə, uz'e 'əftə gru. uz'e nok f'tə t'j'upə. nd'izet z'ar'i.

Александра Кирилловна Узун, 1936 г.р., албанка[курбáн: заклание ягненка²]

ot θ'erən at'i jθ'irə, p'yttə li? ot θ'erən n'i jθ'irə, od b'ənnə li
kurb'an at'i?

od b'ənnə, od b'ənnə, da.

at'o kur at a θ'erən jθ'irə, n'i m'in'gi'estə?

n'i m'in'gi'estə, da.

d'uhet tə ngr'i'ihen' t'i jt'on'i ta. *po obr'i'adu* d'uhet t'i b'ənnə as'i'ijt
kryk. <...> *po obr'i'adu* d'uhet kur a θ'erən jθ'irən mb'ənnə n'i k'i'ir'i.
k'i'ir'i. *sv'et'fku*. a ndez, i b'ənnə aft'u kryk. kftu, a d'igən aft'u *t'fui' t'fui'*
f'ers'ta. a k'i'ir'i'iu d'uhet tə d'iget g'jer a θ'ernə.

a kryk b'ənnə kak?

<...>

bar'ant'fiku. a p'st'aj k'i'ir'i'iu d'iget at'i g'jer... un nok a d'i od bən
malad'oz' aft'u. part aft'u jifn'i. a θ'erəm, a k'i'itəm k'i'ijkət, ot ə k'i'itn'i kət,
drob'itn'i k'i'ijkət.

Деспина Васильевна Пашалы (урожд. Бурук), 1942 г.р., албанка

[курбáн: приготовление, трапеза]

n'i m'in'gi'estə θ'erəm jθ'irən. p'st'aj a k'i'itəm lik'urən, p'st'aj m'i'iftə,
a kərp'inəm, i prast'onəm z'orət. p'st'aj i m'arəm i l'anəm m'irə,
i pərl'onəm, b'abon a d'is'endəm... b'abon, *zil'udok* li, kyf... a l'amə ma
kərk'el'i, ma kərk'el'i a l'amə, m'irə. p'st'aj a m'arəm a pərl'onəm ma tə
ndz'irə uj. p'st'aj i drob'itəm. drob'itəm l'ohk'it. tə b'ardən d'zig'ier, tə

² Курбáн (алб. буджак. *kurbán*, -i < тур. *kurban* 'жертвенное животное, жертва' или гагауз. *курбан*) — жертвоприношение, заклание ягненка, совершаемое в с. Жовтневом согласно традиции в день св. Георгия (6 мая по новому стилю); так же называются приготовление блюда из мяса жертвенного животного и сама ритуальная трапеза. Современные информанты часто сам праздник в честь почитаемого святого называют Курбан, что является очевидным переносом значения. При этом носители албанского говора с юмором отмечают совпадение названия христианского праздника у них и Курбан-байрама у мусульман (праздника жертвоприношения в двенадцатом месяце лунного календаря, одного из основных в исламе [Большой турецко-русский 2011: 284]) [АМАЭ: Новик 2011: 54–55]. Обычно рано утром, сразу после рассвета, мужчины приносят в жертву молодого барана или ягненка, чтобы обеспечить благополучие и достаток семье весь предстоящий год. Традиция жертвоприношения прочно удерживается до наших дней (рис. 1, 2, 3). — Прим. А.Н.

Рис. 1. Юрий Маркович Пандарь, албанец, 1974 г.р., режет жертвенного барана в день св. Георгия. С. Жовтневое, Болградский р-н, Одесская обл., Украина. 6 мая 2011 г. Фото А.А. Новика

Рис. 2. Семен Федорович Бурук, албанец, 1960 г.р., режет жертвенного барана в день св. Георгия. С. Жовтневое, Болградский р-н, Одесская обл., Украина. 6 мая 2011 г. Фото А.А. Новика

Рис. 3. Ритуальное взвешивание туши жертвенного барана в день св. Георгия. Родион Степанович Пандарь, албанец, 1968 г.р. (слева), и Юрий Маркович Пандарь, албанец, 1974 г.р. (справа). С. Жовтневое, Болградский р-н, Одесская обл., Украина. 6 мая 2011 г. Фото А.А. Новика

z'enə dʒigʲ'er, z'orət i drobʲ'itəm. ɖe i lʲ'amə bolg'urnə, bolg'urnə [lʲan'urkən] a lʲ'amə, a v'emə nʲi lʲ'entə. a kəzdərdʲ'isəm ol'ojnə. kəzdərdʲ'isəm ol'ojnə. ɖe gʲis'endəm nʲi ol'ojtə v'emə tə vʲ'itər kʲ'epə. *proflog'odnʲij* kʲ'epə. a prəzʲ'itəm ɖe a pərzʲ'inəm ma bolg'urtə. a trazʲ'onəm ma bolg'urtə tə gʲ'iddə. a v'emə mʲ'ijstə. ɖe pʲ'st'aj dʲ'igəm h'urən. kuʃ ma kotʃ'anə, kuʃ ka kotʃ'anə, kuʃ ka... arɖʲ'inʲi. arɖʲ'inʲi 'eta laz'a. *vʲinagr'adnaja laz'a*. ɖe h'ura dʲ'igʲet mʲ'irə gʲ'er tə fʲindʲ'ilʲat tə h'iden drek lʲ'art. *fob zar vot tak'oj vot*. fʲindʲ'ilʲat... *kək zvʲ'ozdatʃkʲi, zvʲ'ozdatʃkʲi vʲisk'akʲivajut*. ɖe pʲ'st'aj a h'eðəm kurb'annə tə p'ikʲet. paz dʲ'u sahʲ'at a ʃt'onəm kurb'annə. *tʃ'erʲiz dva tʃis'a*. ɖe tʃi d'uhet. nʲi d'uhet krʲ'ipə krʲ'ipə v'emə, nʲi d'uhet *zir, zir* v'emə. tʃi d'uhet atʲ'i od v'emə. ɖə pʲ'st'aj a ʃtʲ'unəm p'a:, *tʃ'erʲez poltʃ'as...* tʃas'a uz'e i gatʲ'i

a pəst'aj ʃtʲ'ynʲi le nʲi ɣer?

— pa, ɖe nʲi hʲ'erə a ʃtʲ'unəm, *da, da*, ɖe nʲi hʲ'er a ʃtʲ'unəm. *buv'ajet* nʲi bolg'urtə d'uhet t v'enʲi 'uji, *solʲ, ʃs'o n'ado*. <...>

— rʲ'inʲi nʲi ulʲ'itsət?

— rʲ'imə nʲ'i ulʲ'itsət, *da*. ɖe ɣ'amə kurb'an, b'umə zil'atʲ. ʃindʲ'et b'ozi tə j'apə. pər drek part ta rʲ'inəm pa, tə b'ənəm kurb'annə pər drek part, *na b'udueij got*. ɖe aʃt'u. kuʃ k'əngra, kuʃ ka gʲirm'onʲa, gʲirm'onʲa.

Елена Савельевна Бонжук, 1927 г.р., гагаузка

[разрушение старой и строительство новой церкви в с. Жовтневом]

'etʲi sorokpʲ'atij ɣod, kogd'a wot to... sovʲ'eti pʲʲij'eħali, to uj'eħali. *b'atʃka uj'eħal. on bil...*

v'ata nʲi ruminʲ'ijət pər tə r'ojtur?

da, j'iku, j'iku. [gʲ'egʲinə] dak od vʲ'innə sovʲ'etət at'o frʲik kʲ'ijʃin, *potom'u ʃto pravosl'avʲija nie bulo*. ɖe pəst'aj klʲ'ijʃa u mbʲyl, nok ka... *st'arosta sadʲ'e sʲelʲ'en nʲikol'aj bil st'arosta ts'erkvə, wot tak'oj bolʲ'oj klʲutʃ* kʲ'ijʃnʲij, i maθ tə atʲ'il. ɖe gəs'en, *on...* a p'oslʲi 'etavo potʲih'onʲku potʲih'onʲku atʲ'i a w'unə gʲis'ennə... skl'adnə tə kalh'ozʲit. *sklat xlodʲ'ilʲnʲikow w'unə...* nʲi nʲ'ertə 'anə w'unə *zʲern'o, k'okʲa, un pr'alʲna* ot θem, k'okʲa, w'unə, nʲi j'atərtə mʲiʃ. d'edu ɖe b'abo pən'ojin *zn'atʃitsa* atʲ'i *kladoweik'i*, i na kʲ'ijʃin tri s'adʲikow w'ʲil'e, tri kalh'os, tri s'adʲik. at'o mb'ajin to klʲ'uməʃt [ma talʲ'igə], ma b'akər atʲ'i, mʲ'ijstə tʃi d'uhijʲi pər dʲ'imtə dak nʲi s'adʲktə w'enə. pəst'aj *nu...* [nʲ'isu] garbatʃ'owit ta pʲʲi'iyrən klʲ'ijʃarət. ta pʲʲi'iyrən klʲ'ijʃarət, *nu* gʲis'en... w'atkan atʲ'i b'ura. un nok 'ijʃa, un pun'ojna nʲi magəzʲ'intə. w'anə, *zn'atʃit*, ga raj'onʲi j'ernə ɖe gəs'en...

ðe i mos pr'i'yræn. at'ets bil if'o tak'oj pr'ot'iv fop an'i... st'arosta
 n'imn'ofko rab'otaw. ka wært'i it pa n'i gæs'entə, n'i r'usk'i. ðe at'i i kur dek
 'artkan tə pr'i'yræn, j'ernə bol'f'ie, tə mbəð'a tr'aktora ga s'el'h'ost'ehnik'a.
 tə mbəl'a tr'aktora dak j'anə f'umə... sa p'ul'vət, mofn'ost. ðe at'o a
 duft'ennə gæs'ennə, sp'i'soknə. a duft'ennə sp'i'sok, al'aks'andər'k'ir' ilavif
 tə fkr'urə at'i, fop tə pr'i'yræn. rab'otala... pun'ojn'i buy'alter, un θ'afi
 buy'alter, a do j'etovo jetsnə pər n'i m'f'attə ga pes karb'onə u mbl'i'odnə,
 n'i nar'i i def ta b'unə r'imant'i irowat' kl'i'ifən. kər'k'ojt'in trembð'et m'i'ile
 karb'onə. nu, tremð'et m'i'ile ah'yrəm par'a j'ifin. <...>. ðe gæs'en...
 pust'aj tr'i d'it u mund'ojt'in, nuk mun ta pr'i'yræn ma kto m'ofn'ije traktor'a.
 pəst'aj j'ifin gæs'en... ts'epərtə. un d'azi kam fotogr'afija. a k'i'itnə,
 a k'i'itnə g'ura, a g'idnə... mos pak t'f'anərtə i k'i'itnə. t'f'anərtə, da, kolokol'a.
 n'er'i d'aze pl'as'i i m'adē. pəst'aj nok. j'ernə vaj'ennət. un ktu d'iz'urnaja...
 d'imtə j'it'in gæs'en ga s'el'sav'i'et'i w'unə gæs'en d'ez'urnət tə j'etsən b'otə
 mos afr'onnə. n'i x''erə w'unə wzriw'atka waj'enn'iji, d'u x''erə. na tr'et'ij
 ras... ja d'az kak s'id'ela, kak paf'l'o... kur w'ata l'artə i b'a:rdə g's'end...
 pl'uhur, i b'ardə pl'uhur, se 'ifte... 'if i b'ərə mat'erj'al ga ve, ðe kak'ojto...
 tə k'iyf'm'i gæs'en... kum. g'i'umsən a pr'urnə, pəst'aj uz'e, g'i'umsən
 a pr'urnə at'o, pəst'aj kur a pr'urnə kət'o, kjo... b'at'uška j'iku, aj'u ma
 m'at'uška j'ifn'i, fed'os'a t'ifk'owsk'ij, b'i'iri l'on'a... a k't'i'la, m'afa, kl'ifa³.
 a ktu pr'urnə pa tr'aktora. pəst'aj s'ulnə tr'aktorot, a zakat'itnə ðe w'ata.
 pəst'aj a pərp'i'fnə pər n'i m'f'attə kt'o katali'etsət, zab'ornə. zab'or'i
 zil'eznij m'urnə ndərv'ara, ðe tsa k'f'tu k'i'ifn'i... f'k'ola d'imtə s'elkan pər
 m'italol'om. pəst'aj b'at'uška kur jert, at'ets s'erg'ij, ka^da on... 'ima t'amu
 n'eskol'ko s'ektow. [kaf'iyim]. j'ernə b'urra, j'ernə... tr'aktor'i ga k'ot'a,
 ðe m'urmə tsa n'i kl'i'ifət θ'ulmə, ga mpr'apa kl'i'ifit θulm at'o. pa j'atərtə
 'iftə... j'anə ndərv'ara. a i 'if i b'ərə kot kozl'i'etsa ruf'n'oj, a i if i b'ərə ga
 d'ora, b'əka kuzl'i'etsi.

b'əka g'ardə? zab'ornə?

zob'or'i... a d'i li... zob'or'i 'ifte... kl'i'ifa k'if ga mpr'apa, k'at'a
 jifn'i, ðe j'atər 'iftə ndərv'ara. ga mold'av'ija 'artkan musaf'ir'l'a n'i m'f'attə,
 p'akan dak at'i i turkul'i'tən kto, j'etsən kət'o, g's'en, d'aze mold'av'ija
 m'arkan tə b'əkan zab'or wat'i'iwut. nok ka zak'on, at'i i turkul'i'tən, un ta
 m'arəm.

³ Здесь Е.С. Бонжук показывает и комментирует фотографии семьи священника и старой церкви.

katalj'ets tʃi fti?

katalj'ets... kur a b'əkan kl'iʃin, t'iffa wos'ems'ot w'os'em'siat p''erwij 'ili... pom'ojemu. a t'iffa wos'ems'ot dev'en'osta p''erwij uz'e z'inka tə pun'onə. ni kl'iʃi ga d'er'iv'annij b'əkan, kur u b'əka str'oitsa mʃ'at'i, pərt'ej, zn'atʃit, ma d'er'iv'annij. pəst'aj... u poz'aru pa sk'oro u d'ikka, m'an'i θ'ofənij, u d'ikka. p'st'aj kut'u, kur a b'ənnə kət'ə kl'iʃi, n'atʃit, a b'ənnə trap. ma t'atʃkərə ngr'enə, nok k'iʃni tə ngr'iwu ʃart ma gəs'en, kran. de rutʃn'uju na pən'ojt'in b'ottə. kət'al'ets na s'elkan ga... g'is'ennə... nok mu v'i'inə ndərm'ent, de taf'i aft'u naziw'ajetsa... a katal'ets kət'o... g'ura, naziw'ajut katal'ets, katal'ets naziw'ajetsa.

Мария Спиридоновна Бельтек (урожд. Попазова), 1931 г.р., ал-банка

[производство домашнего вина]

tʃi d'ujni tə d'ijni?

un d'ejna tə ʃkr'unə... ju tə anat'isni t'uf b'ottə bunnə v'erə.

na taf'i r'ufnə... v'asn'oj ze... j'il'k'azin, na θ'umə j'il'k'azi, a pr'esən v'ejt'in, a b'ənnə abr'ezat', a pat'om dak 'iftə kal'er'ovannij, kal'er'ofka, aj'o 'iftə gəs'endənnə. a prəsk'itənnə, br'izgajut. pəst'aj aj'o uz'e ar:'in, a m'ihəm dva raz'a, d'u h'erə a m'ihəm. da. d'aze kagd'a j'es'li dazd'i de tri h'erə a m'ihəm. pəst'aj kur ar:'in ruf ta mbl'i'edəm, nu na part... t'antə pr'etki m'ir'innə tə kt'il'a θ'asə... θes. a ʃk'el'innə, ma a mb'aθənnə ni parg p'iθe r'az'invij, sapag'i r'az'invij, p'iθe. pəst'aj at'o a m'arən a ʃk'el'innə, k'em'i tə kt'il'lin. ju ni maz'atə h'itə, mv'it a p'at. a p'atə je?

ʃin aj'u s'i kar'ito?

da, da, s'i kar'ito, pa ka kʃtu dak riθ. a pəst'aj uz'e a v'enə tə kl'onet, a v'enə ni b'utet. pa taf'i sower'em'ennij. m'arənnə gəs'endənnə... tʃ'er'es m'esar'upku. nu, 'eta n'e m'esar'upka, a tak'aja maf'in'ka, kat'or'i d'avit. at'il'a maf'inkə 'əftə dak a ʃk'el'ennə r'uftə.

at'o b'utara ga tʃi b'unnə?

b'utərat at'o i k'itənnə, i ʃanə m'irə, i prast'onnə. pəst'aj a b'ənnə p'ar'it', a b'ənnə p'ar'it' ma r'aznije... ma tə 'arəs fl'eta. 'arət a d'in'i? pəst'aj de ma s'odə, tʃ'il'i k'uf mənt. da. a pəst'aj a v'emə tə... a v'enə ni b'utet, at'o a ʃk'el'in a ʃk'el'innə, pa dak del'kt'o s'i dzybr'e, na θ'umə dzybr'e. da, dzybr'e dak del', a v'emə ni t'askət, ju mv'it a p'ate ktu kur j'ijni t'askə, aj'o 'edə at'i jet.

a t'aska tʃi ftə?

aj'o vizim 'alka tək'aja. da, t'askə. a strəmb'onnə, a i t'oze ka kʃtu s'i kr'anʃik, aj'i r'iθ.

to jest, aj'o dzybr'e ga r'ufi m'arən i ʃk'i'el'in le n'i h'er?

da, da, le n'i γ'erə a u^wrt'i'itənnə at'ə, aj'u r'iθ g^o andej v'erə. *must. snatʃ'ala must. must* na θ'umə ʃir'a. pa pəstaj b'ənet v'erə.

aj'o v'erə kur ftə n'i j'avə, d'u j'avə, aj'u fti ma... puzi'k'i?

da, da. del'i ʃkumb. ʃkumbə del'i ga b'ut'i. *nu*, pəstaj na m'arəm *must*, a z'i'inəm, m'arəm ʃir'a, a z'i'inəm, a b'ənəm s'i v'inagr'adnij sok. aj'i b'ənet'i j'imbəli. *naw'erna*, t'i piwa. a ju p'i'itə li? k'i'en'i li p'i'irə?

tə z'irə pa fak'er?

as'en nok i v'emə ʃek'i'er, *patam'u fta* 'aj'i j'imbəli.

le n'i v'erə?

n'i v'erət na v'em'i ʃek'i'er tʃ'i. part nog v'i'irinnə, a tʃ'i v'enə. v'enə na d'esi'eθ l'i'traw po tr'ista gram tə b'ənet v'era a m'i'irə.

ʃek'i'er i'li m'ih'alitə?

m'ih'alitə nok, *patam'u fta* na a m'arəm at'i ʃir'a, a kti v'erə, a ngr'ohəm tsa ðe a v'emə ʃek'i'ernə, a traz'onəm, a traz'onəm, a ʃti'imə n'i b'utet. *no smatʃ'a* sa kaz'anə od v'emə, n'i kaz'antə po tr'ista gram ʃek'i'er v'emə.

i aj'o v'erə t'ol'ko ma b'utərat n'i maz'atə fti? ma ʃ'ifit nok?

nok, n'i b'utərat a mb'anəm.

a n'i b'utə sa min tə mb'ahet?

nu, kur 'iʃtə v'era a m'i'ira, a mb'anəm d'aze p'osl'e n'ovovo g'oda. pəst'aj a b'ənnə p'er'et'ok, a v'ennə n'i but'il'arat. *nu*, na mv'it p'i'imə ga b'ut'i. na mv'it ga b'ut'i p'i'imə gal'is. pa s'imv'i'it nok ka. mv'it k'i'ifnə un tsa v'erə s'imv'i'it uz'e ʃon fo at jet.

kur ʃk'el'en r'ufi i del' ʃir'a, at'o dzybr'e...

at'o dzybr'e na uz'e i j'apəm p'ul'evat at'i, *on'o uz'e n'e st'ojit jif'f'o ras*, as'en nok duft'en.

nok ʃk'el'en le n'i γ'erə?

nok, nok. n'i h'erə a strəng'onnə ðe... at'o a strəng'onnə, aj'o *dop'ust'im u nas vot* pər ta v'emə, aj'o tʃak n'esər n'i m'ing'i'estə ot a k'i'itənnə, aj'u jet *pr'amo pres'ovannij*, a k'i'itəm ts'opra ts'opra ðe gəs'ennə.

a part ato θ'esə ga tʃi b'unnə?

part θes j'ij'nij ga to... *kən'əpl'ivij* ta t'i'ila. ta t'i'ila θ'asa j'ij'in, nok j'anə kto tək't'i'ila t'ip'er'j dak j'anə. a bl'emə θ'esnə, a m'arəm, a pərli'onəm ma k'ip'it'ok, a l'amə m'i'irə, a i tə zb'utet ðe s'i gəs'en'i tə d'al'i, mos k'i'etə

z'apəh m'ifk'ow. a l' amə n'i h'i'erə 'uji ma d'u γ'i'erə, m'i'ir a i b'ənet. pəst'aj uʒ'e a i kur ng'yhet ma r'uʃtə, a i jet aʃt'u. ah'i'yrəm part aʃt'u j iʃinnə, i ʃk'el'innə. dy kaz'anə od v'enə n'i θ'estə, t'opajut', ʃk'el'in at'i, n'i at'ə g'is'en, r'i'irn'i. taʃ'i ma ktə maʃ'in'krat, maʃ'in'ka ka at'ip, a u'rt'i itənnə n'i b'utat, j'u nok razg'al'd'i istə, vi n'e v' id'el'i tak'oj. <...>

a part kuf b'urə v'erə, gr'atə 'il'i b'urat?

b'urat a v'i'ir'innə. gr'atə v'enə tə mbl'i'edənnə. gr'uja kan'i'efna d'uhet tə v'eji tə nd'i'igə n'its'irkə, am'a...

am'a at'o p'i'iat n'i l'intə...

da, n'i l'intə. burat kan'i'efna, at'o at'i a g'i'efinnə.

ma v'eftə tʃi b'unnə dak r'i'itet m'i'irə? b'unnə abr'iz'at'i, b'unnə pakriv'at'i pər d'im'bər?

nok, nok a b'ənnə pokriv'at'i. aʃt'u a i ri, pr'osto, a l'inə. kur a m'i'ihən, kan'i'efna, a m'i'ihənnə ma ʃtikov'aja lop'ata, de pəst'aj aj'u jet. j'il'k'azən a pr'esənnə de pəst'aj a m'ih.

a j'il'k'azən a pr'esənnə kur ga s'ytə d'al'in at'o fl'i'etə?

nok, a i kur, kʃtu, pupun'i'itet, kur pupun'i'itet ah'yrəm a pr'esənnə, nok ma fl'i'etə.

Аксинья Константиновна Дерментли (урожд. Демирова), 1932 г.р. (отец — болгарин, мать — албанка)

[«ГОЛОДОВКА», 1946 г.]

kur jif galad'owka tyf r'on'in b'ottə?

tr'udno. b'ukə nok t'i'ifnə kur galad'owka j'ifnə, b'uka nok t'ij'h'itʃ.

le tʃi γ'anə?

k'afa. k'afərat. j'ikənnə n'i kalh'ostə, v'emə tə m'i'ihəm, v'innə s'elən. k'i'ifmə n'i tʃ'iko, aj'u vdes ga ur'ija, nok min ta γ'ajni. na h'ajim, un j'ifna a j'otʃkər, kʃtu, sa... dv'in'atsat' tr'in'atsat' let. h'ajna. tə g'iftə h'ajin, aj'u nok h'ajni, vd'isn'i grəz'itn'i v'enat nok ka tʃi ta γ'ai. k'ij n'i bar i t'il'pənd'ək i θ'efim. m'i'iyim n'i δ'etə θ'elə, kəʃt'u i θ'elə. kur vgi'enəm s'im'ejkən, k'i'itəm n'i kaz'anə s'i kərt'ojka. k'ar'onəm i k'ar'onəm i h'amə. kʃtu r'on'im. pəst'aj v'amə n'i p'ol'ʃət, sa r'obat k'i'ifim, i t'elmə n'i p'ol'ʃət, at'i i ʃpət'ojt'im ga galad'owka.

a b'otə dak t'i'ifin k'otə?

ku k'i'ifin, a m'urnə k'ot'en, post'afkə. a m'urnə tə g'i'idən tʃi k'i'ifnij. k'i'ifin ts'atə b'otə, j'ifin mu godʒ'atije, k'i'ifin mə j'amera. n'i j'amət a 'ukan, aj'o ma ʃ'ifat a kərk'onə, a vgi'en. kur 'ifte i b'ərə j'ama,

ʃ iʃi a vɟien. ðe a m'urnə b'ottəvat k'ok'ien, ðe pa ant'aj b'ottə mb'etnə tə
'urtə. b'ottə ʃ k'iʃin ment pər motm'ot ot k'iʃn'ij zob'ortə, zap'as, am'a
u m'urnə b'ottəvat tə ɡ'iðən k'ok'ie. ta kt'il'a vrem'en'a jifn'ij ta n'ewo.
galad'owka 'otʃen str'afnaja jif, e kət'u s'im'it nar'i t'atiji, sw'okar, ni
galad'owkət uj'exal w p'olʃu s'vee'am'i i naz'at ni v'irn'uls'a.

**Село Георгиевка
(Приазовский район, Запорожская область)**

Иван Филиппович Пиперко, 1939 г.р., албанец

[факты биографии И.Ф. Пиперко]

u r'itʃə n'imbl'it naj'abr' n'i m'il'e n'intə t'inda tril'ita nint matm'ot.
dim j'ijim... u z'i vajn'aja, na nok t'im'i ta ɣ'am, nok t'im'i tʃi tə v'efim,
nok t'im'i tʃi tə ɣam, p'im, aθ'en. nok ka tʃi tə mb'aθəʃ, nok ka tʃi tə
mv'eʃəʃ. n'emtsə j'ifnə, nok ka tʃi tə r'onəʃ... n'egðe zit'.

pəst'aj zəm tə r'itəm uz'e dim, zim tə j'ikəm uz'e. n'atʃali rast'i uz'e
d'eti, n'atʃali b'egaθ'. t'ati vdit'. aθ'ets 'um'ir. na mb'etmə, 'unə j'ifnə
n'imbl'itv'ijmə. mi ast'al'isi, mn'e b'ilo tʃit'irnəsaθ' l'et. mənt i m'alə 'unə
ni s'im'est'a. s'amij st'arʃij. nok t'im'i tʃi ta ɣam, nok t'im'i tʃi tə v'efəm,
nok t'im'i aθ'en.

'unə v'atə tə pən'on. mb'anə 'u'i ma kaz'antə pər ni k'irtə. nos'il
v'odu s vedr'om po p'ol'u. ni 'anat j'itnə b'utə. na kraj'u bil'a b'otʃka.
'unə v'etə ga b'utə, t'it 'u'i ga tʃ'ep'i. mbuʃ kaz'anə, sa tə m'ən tə t'el.
nab'ir'ajeʃ vad'i, sk'oka pon'esu... kr'uzkə ka. v'et un ta tʃid'o gru, do
k'azdoj z'ensini. b'ul'a, at p'ij? nok. j'esli malad'aja... k'ako, at p'ij?
nok. j'esli st'araja... b'abo, at p'ij?..

day' ilan mb'ilən kət'u hlap'ok. m'iɣ'in hlap'ok, mb'ilən hlap'ok. sal
pər hlap'ok tə pag'unən par'a, j'atər pər aθ'en. t'ol'ko za hl'opak plat'il'i
d'en'gi, b'olʃi ni za sto. pər trudadn'it at'etə n'i kalh'ost ʃ'umə b'ukə, at
tə j'apən... b'ud'et v kalh'oz'i mn'oga z'irn'a dad'ut. nok at'etə nok
at tə j'apən, ni dad'ut. roj... ziv'i, kak h'otʃif.

pəst'aj u r'əʃi, mə m'urnə ni 'arm'ija ni m'il'e n'əntə t'inda pesəl'itə
t'etə matm'ot. pat'om v'iras, prizv'all'i v 'arm'iju w t'ifa d'iv'ats'ot p'is'at
wos'm'om. b'ura sluz'it v b'ir'iyav'ih tʃas'ah S'ev'irnij flot. θ'ofən ze
i m'arə ni 'arm'ija. k'uf θ'umə s'i t'antə... 'unə θem ʃ'umə kuv'enda uz'e
tə pərz'ira po r'usk'i.

pəst'aj b'ura sluz'it tri v'it le p'esə muj, tri g'oda i p'at' m'es'atsew.
kak ras padv'odnaja l'otka ka d'ev'etn'atsaθ' duft'enən pa t'el'iv'izaru. kak

raz kur ajo kʲiʃna av'arʲija, un kak raz b'urə sluz'itʲ nʲi kʲtə b'azə. i padj'om nok... na mblʲi'olnʲ sr'azu tə dʲi'iftə w atdʲ'el'nuju kaz'armu i na bun at'i... sabr'alʲi wseh w atdʲ'el'nuju kaz'armu. aθ padj'om, aθ atb'oj. aθ'en. do kom γaj. h'otʲʲiʃ idʲ'i k'ufaj. tə t'ərə n'atə kʲin'o. vsʲu notʲkʲin'o, a dnʲom nʲikt'o nʲikud'a. i na mb'ajtən katr muj. dʲirz'alʲi tak tʲetʲ'irʲi mʲ'esʲatsa, oktʲ'abrʲ, noj'abrʲ, dʲik'abrʲ, janv'arʲ. v fʲivralʲ'e nas vipustʲilʲi. γ'artʲʲi d'efən nok tə bun nok aj'u. pəst'aj kur ad'ən nʲi mʲ'attə kur mə l'anə k'artə, ʃkr'ujtəm, mos t duft'enəm tʲʲi b'unə. ʃtob nʲi rask'azivalʲi sʲekrʲ'eti v'oinskʲije. i un nok duft'ejtə, asn'erət. i tajʲi kur zən pə tʲelʲivʲ'izəru tə duft'ennə, un aγ'ira p'aʃi ʃo un... ʃo ja boj'als'a. 'unə frik kʲiʃnə tə duft'en.

a pəst'aj z'ira tə pən'on traktarʲ'ist. pəst'aj u mart'ojtəm, p'əstaj zəm tə pən'onəm tə dʲi'utə ma b'abon d'olʲa. aj'o pən'onə daj'arka, 'unə traktar'ist. kʲiʲʲim dy tʲʲi upa, vdʲen t'anʲa pəst'aj v'alʲa. bʲi'illʲra tanə vdʲ'enə... t'anʲa v ʃisʲ'at vas'm'om le v'alʲa... pam'ojemu, w s'emʲsʲat p'ervom. ja r'itnə tʲʲi upat i u mart'ojtən. lʲa tʲʲi tə mart'ojtən, atd'ali z'amuf, i tajʲi mb'etəm tə dʲi'utə ma b'abon. ast'alʲisʲ' vdvaj'om s b'aboj. i kəʃt'u le u mplʲ'akʲʲi. tak i pastar'eli. pəst'aj u sm'urʲʲi. j'ʲʲna γort i sm'urə. 'otʲʲinʲi bil bal'n'oj. kʲiʲʲtə zapor'oze nʲi matm'ot ə d'ymsə, poltor'a g'oda. mə ktu tʲʲi elusʲ' nok ka.

r'onəm tajʲi... ziv'oj na sej dʲenʲ, dʲaʃtəl'it ʃtat vʲiʲʲma. 'unə dʲaʃtəl'it ʃt'atə vʲiʲʲma. γort faθ'ul. uz'e ʃ'umə i γar'onəm. zabiv'ajem. na mə ʃpʲi ma b'abon d'olʲa ilʲ'i tʲʲi kur vʲin komʲ'ijkə, ʃtob zalayʲ'itəm sʲi t'antə. a ndr'yʃe... aj'u nok ʃəpt'on. na d'aze inayd'a γar'onəm i zalayʲ'itəm uz'e par'uskʲi.

Иван Филиппович Пиперко, 1939 г.р., албанец

[рецепты: ягн⁴; приготовление пицци]

j'agnʲi kak gat'ovʲat? jaγnʲ'i kət'a d'uγet b'abon d'olʲa. jaγnʲ'i zn'atʲʲit tə mar tə m'urə patladʲ'anə. 'eta sʲ'inʲie. i m'urə patladʲ'an 'eta sʲ'inʲij.

⁴ Ягн⁴ / яхн⁴ (алб. буджак., приаз. jagnʲi, jaγnʲi, jahnʲi; алб. jahnʲi, -ja) 'блюдо с мясом, которое готовится разными способами в различных местностях' [Dizdari 2005: 436]. Тахир Н. Диздари возводит албанское слово jahnʲi, -ja к тур. yahnʲi, которое, в свою очередь, восходит к перс. jākhnʲi. «Народная» этимология (зафиксированная нами у албанцев на Балканах [Новик: ПМА 1994]) допускает вероятность происхождения алб. jahnʲi, -ja из тур. yeğni, yeğnik 'легкий' (ср.: [Большой турецко-русский 2011: 471]) — блюдо из тушеных овощей:

at'o θ'unə tə mur, a r'uskie γavar'at s'in'ie. pəst'aj p'ip'ier. t'imbəl' p'ip'ier, a kuʃ pəl't'ien, at'o tʃ'utʃkə v'enə. p'ip'ier i j'imbəl' 'eta bal'f'ie sl'atk'ie, sl'atk'ij p'ier'ets. a tʃ'utʃka 'eta g'or'k'ij. ka b'otə pəl't'ien tə d'ig'in, at'o v'ennə tʃ'utʃkə, a ka n'i s'im'i'es't'a tat'il'ə... n'usi mun tə j'etə nog γa tə d'igur, aγ'irə nok v'ennə, patamu fo aγ'irə n'usa nok ad γa aj'o. patladz'anə v'ennə, miʃ d'uʃet n'i jaγn'itə. nok di, kət'a d'uʃet... kət'a gr'avet p'unə.

b'abo d'ol'a ra, a θ'yjtə d'orən. θ'ermə n'i p'ul'ə, a θer, fs'o, a pərli'ojtə. un nok mən ta nduk, nok kam d'ukur. aj'o ma n'i d'ora, a un nok mun ta tʃ'anə. i aʃt'u mb'aθen aj'o ma n'i d'orə i un θ'aʃi: un nok ad γam nok at θer. un nok pəl't'ien tə kt'il'a p'unə. ja n'i l'ub'l'u tak'uju rab'otu. un z'ina... j'ifna n'i bol'n'i'tsət, nok mun tə v'ijna. un sal kart'ol'a v'ete praz'itnə, ma kart'ol'a... dak θ'unə. fs'o! j'atər nog zin ask'ur. 'unə nok pəl't'ien tə kt'ila p'unə. m'ijstə kur drob'itən un d'azi... gadis'ej, nok pəl't'ien. ka b'ura: v'ete zinnə, v'ete p'ikən, tə d'iftə v'ete b'unə, pən'ojnə i γr'esən s'im'i'es't'a tə v'in ta γ'ajə, a un nok mint. un j'aʃtə at a bun tə d'iftə, a br'enda nok bun as'en.

Иван Филиппович Пиперко, 1939 г.р., албанец

[народная медицина: испуг]

le n'i kət'ə mʃat t'i'ifin at'o b'aborot?

ta n'ewo ktu nok tʃ'umə tat'il'a, a part tʃ'umə. pl'aka tat'il'a dak d'jin. 'unə kur z'ira tə pən'on, n'atən pən'ona pr'its'epeik, u tr'emɸi. ispuγ'als'a.

ispug'al'is'?

da. i mu mə mbet prost, prost. uz'e nok min tə j'etsə. uz'e n'i mox xad'it'.

баклажанов, сладкого и / или жгучего перца (алб. буджак., приаз. *çúcka*), помидоров, лука и мяса. Наблюдается значительная вариативность рецептуры и способов приготовления данного блюда у албанцев Буджака и Приазовья. До середины XX в. в обычный состав *ягни* входили мясо, лук, вода, черный перец [АМАЭ: Новик 1998]. В последующие годы рецептура усложнялась в зависимости от вкусов и предпочтений хозяйки либо определенной «моды» на те или иные ингредиенты. В любом случае практически все информанты, независимо от возраста и пола, склонны считать данное блюдо *своим, албанским* (в Приазовье) либо *своим, албанским, гагаузским и болгарским* (в с. Жовтневом). — Прим. А.Н.

'eta bal' ezni, isp'uk, da?

at isp'uya, da. pəst'aj m'amu le n'unə m'ariko, k'i ir'ɕfəw m'ar'ik, n'unə m'ariko ma ɭisap'i et le m'amu mə t'i elnə tas. nok min tə j'etsə, ma ɭisap'i et, at'o mə t'i elnə ma ɭisap'i et. mə t'i elnə ta ni pɭakə, b'abu t'i an'o, aj'o uz'e dawn'o nok ʃti. i aj'o d'el'də d'i ulə. razl'ila vosk. d'i ulə vosk. razl'ila vosk i ɣavar'i it m'at'ar'i: "pi, b'o:ze, pa ɕ'i ili dufm'ani at'i!" kto tak'oj dufm'an. plax'oj ɕ'ilav'ek. k'at'a dak a tr'empka ktə d'al'i. i θ'otə m'amos: "ti le n'its'irkə mos a s'i ilnə, t jet a zbi'irnə". j'esli p'ij'o n'imn'oska ni pr'iv'izl'i, vi p pat'ir'al'i. i tr'etij ras ja uz'e sam paf'ol. uz'e tox xad'it'. i pa s'iv'odn'afn'ij den' xaz'u. d'er taj' i j'etsən.

tak an'a pr'amo razl'il'a 'etat vosk, ɕipt'ala?

ɕipt'ala, kan'efna, ɕipt'ala, da. aɣ'ira nok ɕiʃ ɣas, nok ɕiʃ as'en. d'uɣet tə mbl'iləʃ kor'aj, pa tə d'igəʃ z'arnə pa ta tr'etet ky d'ul.

a an'a kak, mal'itvu ɕ'epɕet?

ɕ'ota ɕ'epɕet w um'i'e, mi ni sl'ifim so an'a ɕ'epɕet. tam m'oʒet k'oe kak'oe sl'ovo sl'ifij. nok d'ed'et, ɕ'i θ'ot aj'o, ɕ'i zalay'it aj'o.

i sr'azu l'uɕe stan'ovitsa?

i sr'azu mə s'ulnə pr'apə, un f'ita mə ʃpi. tə n'esərtə u ngr'i ɕi i un uz'e kəd'al'e min tə v'etem. un v'ajta v'ete. pəst'aj uz'e tə tr'etən ɣ'erə... tret'ij ras ja uz'e k'əmbəs v'ajta, uz'e p'isk'om paf'ol. tam mn'oɣo b'ilo. tam bil'a... kjo... sans'anitʃ tha... pavl'ovskaja r'aja, a ij'o... ga i p'ar'i nar'i m'amui, svekr'uxa, m'amui, babu katar'ino. aj'o 'otɕini ɕ'umə b'unə il'atʃ. tə d'iftə... a d'ilat tyʃki'i ad'enə tas, d'imtə tə t'elən ta ti, ta b'ulo katar'ino. pəst'aj ɕiʃ le k'aku v'artʃo, rav'esn'itsa maj'ej m'ami. i aj'o t'ozi 'otɕini ɕ'umə b'unə ɭitʃ'it'. na t'antə dim... nok t'ifim aɣ'era maʃ'ina, nok ɕiʃ as'en. v'ijnə ga kalh'ozə, m'irnə b'id'arkə. b'id'arkə ni kal'... adn'a l'ofad'. i ma m'amon i t'eləm d'imtə, kjo b'abu v'aro i kənd'on'i, ɕ'i i b'un'i, d'imtə ndr'et'ifin. ɕiʃ, ɕiʃ, tas ɕ'umə ɕiʃ. ta nevo ɕiʃ, nog j'ifin tat'ili s'il'niji. mu sl'abija.

a at'o vs'o vr'em'a nd'iɣin 'il'i k'ufta vdit', k'ufta nok min tə nd'iɣin? kam'u ta ni pamag'al'i?

kan'efna, j'esli... ka, min tə ndr'et'et, aj'o i ndih, a j'esli nar'iwu wʒ'e nok ad ndr'et'et, uz'e i sm'urə, nok i ndih at'i. j'esli nar'iwut uz'e tə ʃkr'urə tə vd'esəʃ, nap'isano um'ir'et', zn'atʃit aj'u vdes, nok at i ndih asn'i. taj' i ka tə kt'il'a bal'ezn'ara so le vr'atʃat nok min ta ndr'et'en at'i. ɕiʃ, ɕiʃ, m'afa, tas ɕ'umə ɕiʃ.

Софья Ивановна Бурлачко (урожд. Узунколева), 1937 г.р., албанка
[выпечка; раздача ритуальной выпечки]

j'eta b'arda, j'eta b'arda... b'atti f'ed'a θ'ofnə: pi:, un 'at'a tə d'efna t'u. 'una jam k'izj'ar, r'ona k'izj'ar, p'ikna n'i v'erə v'aff'a p'iknə. stan'ok a t'i'ifinə, ve kta kalat'i't'. part fs'o vruťn'uju j'ifnə, ma d'urtə... br'imət a reh ma d'orət, ftir'uji, a ral'on, pəst'aj pr'esət j'etsən, presət kft'u, sr'azu n'i pr'esə, pəst'aj mə l'anə dy pr'esə, pəst'aj ma tri pr'esə pən'ona. at'i ka ftir i pres at'i bun v'izim'at'i i ft'inə dret'i n'i ts'entər... pr'esə kftu ma d'u r'enda k'upra, h'apet... kur p'it'et, i γap i i mar. pastaj pr'esi mb'ylet, tʃ'askət i l'un kəftu ma j'orfik... ma tʃ'etkət ma d'alp... ma ts'al'n'ik i l'un, i l'un, pəst'aj a mer kr'ufkən ma br'imə tə r'alə, i kftu ft'i ga k'o 'anə, ft'i ga j'atra 'anə. pəst'aj kəd'al'e a l'ij'o, sr'azu mən tə p'arət a l'ij'on, j'atra tʃ'askə s'ipər γ'innə n'i kət'o. i dak 'ifte t'i'esta f'umə, ajo del'i ga l'otur. kur del'i ga l'otur, ma θ'ikət kəft'u a yelt'i. a pəst'aj, tə d'ujt'in γ'erə uz'e p'st'aj kur p'i't'en, jk'ojtə p'at' min'ut, p'i't'en at'o uz'e, p'i't'en, i a ngre... kət'ə pres a ngre, kto ngr'iγen, kto stak'antʃiki j'etsənnə. ma θ'ikət... a mer, a prast'on i a γap r'itʃ'aynə, i [tʃ'it'in] ga mar st'olət <...>. pəst'aj kət'a br'ima dak del'i, kta br'ima a ve ga n'its'irkə n'i tsent. uz'e ay'yrem tet dit n'orma sa ifte, tə p'arə γ'erə ft'i f'umə, patam'u fta d'uγet... k'uprat tə jen tə m'ira, tə d'i'usta tə j'enə, a pstaj kur tə vej le ga n' ts'opə br'imə, ato b'unen mu... pl'otn'e. tə r'alə kur j'anə, mar'ozeno a l'ij'on, rih, a kəft'u kur 'ifte n'i γ'undət n'its'irkə pl'otn'i, kta m'irə.

part tə d'iftə, tə d'iftə vruťn'uju n'i kand'i'tirskaja... pəst'aj n'i d'imbər b'urən t'ort'i, p'ir'ozena, pr'an'ikə z'itnie... nok mə strəng'on, u məs'ufa. le <...> tə b'unem zan'im'atsa, le xat'a u mpl'aka, uz'e s'em's'at p'at' let, a fs'o ravn'o pəl't'en... b'atti f'ed'a mu θ'ofnə: pi:, θ'otə, s'on'a, θ'otə, ti fs'o vr'em'a θ'ofte tə p'ikəf pr'an'ikət. un nok min, ti pan'im'a'ef, nok min... j'esli v'in a ft'una, un mos p'ik kur ta sm'urem. 'il'i d'ovr'ekə tə p'ik, 'il'i land'i'ta tə p'ik, 'il'i kətm'a tə p'ik. d'if d'uγet f'ota tə p'ikəf, a ft'unə tə nd'anəf pər tə vd'ekərat. tə ft'unə nd'annə ze... i pər sp'irt d'uγet tə nd'anəf. xot' n'er'it nar'i, xot'... kur a jep, kur ndan, a l'i'e:zdə b'unem.

Софья Ивановна Бурлачко (урожд. Узунколева), 1937 г.р., албанка
[о мире в семье; христианские заповеди]

kur tə t'etəf, kət'a... ka z'olota, j'es'i ti nok f'ayen ma nar'itə. fan ti a mer mar vat'iwut. ift'i'ēja tə jk'onə, pa zalay'itə. d'estv'i'til'na ift'i'ēja

i ʃkon, i pa tsa ndr'et'en, pa r'onnə. ndr'et'en kta m'ir'i tsa b'unnə. pa ndr'et'en i j'etsən, r'onnə pa d'al'ʃi. ɣalis aʃtu. kam'u kak dan'o. mu m'irə [p'ylat] tə ʃt'i el'ennə, at'i t'yʃʃkrun. i j'es'i t'u ta ʃip'i it'i n'i n'ertə f'at'e, j'epə le j'atərnə f'at'e tə tə ʃəp'i itə. no ti mos a ngl'at d'orən. ti mos a ngl'at d'orən tə r'iyəʃ.

Анна Ивановна Канарова, 1939 г.р., албанка (род. в с. Девнинском)

[рецепты: праздничное блюдо из свиного желудка (*бáбо*⁵)]

θ'erim d'osə. tə ɣ'olət z'orə i nd'ajim, i nd'ajim tə ɣ'olət z'orə, i mb'uʃim kol'e ma miʃ. t'ol'ko tə d'osəs miʃ. ðe kuʒ deʃ t'ozi tə ɣ'ola z'orə n'its'irkəzə ma d'ak. zil'udok... b'abo, na i θ'oʃim b'abo, zil'udok. le zil'udoknə, b'abon... na b'abon a mb'uʃim t'ozi ma miʃ. le slan'ina pr'it'im at'i, t'ozi ts'opra ts'opra b'un'im slan'inən, le ts'opra ts'opra b'un'im... n'i tʃ'erez m'esorubku b'abon na a mb'uʃim, t'ol'ko a r'iy'im ma l'a'tət. ma l'a'tət a r'iy'im slan'inə ðe m'istə i a mb'uʃim b'abon. b'abo pəst'aj at'i ka n'i ts'opə vr'itʃkə, ga aj'o vr'itʃkə a k'i'epəm b'abon. i a v'emə ma n'i ts'opə... nu, tr'apku tak'uju, m'ar'lu, ʃop... i v'ar'im ij'o, ʃop an'a j'es'li an'al'opn'it, ʃop ne razosl'as'a v vad'e. un a k'it at'i ma tə k'əma miʃ. i a k'i'itəm p'st'aj tə v'emə s'ipər tə r'ində mar b'abos tə p'it'oset b'abu tsa. mos j'etə kʃtu, a m'alə, tə p'it'oset. i p'st'aj pr'esəm d'ier ft'ojet aj'o b'abo. p'st'aj ta m'arem θ'ikən i pr'esəm ga n'i ts'opə i h'amə. <...> i kt'i n'i k'azdij ob'or kta... abiz'at'il'no jʃʃ, n'i k'azdij ob'or kta tə d'ifta a b'ujin. b'abon a mb'uʃin tə d'iftə b'otə. j'im'ino tr'itsat p'ervavo d'ikabr'a, a θ'erən kur... s'urveʃ. pər s'urveʃ. 'il'i j'es'li ʃo d'uji kif n'i i mʃ'attə, d'u d'osə, n'ernə a θ'erəm pər n'ovij ɣot, n'ernə a θ'erəm pər s'urve.

Село Девнинское

(Приазовский район, Запорожская область)

Демьян Ильич Гроздев, 1937 г.р., албанец

[строительство домов; мазаные дома в Девнинском]

kak ras ta n'ewo ʃtəp'i irat b'ottə b'ən'in, sam'an b'ən'in, [p'ik'i'in] kal'ipə, k'irp'i itʃi. i b'ən'in... ve part ʃ'umə, as'ob'ino b'ottə zin tə b'ənnə

⁵ *Бáбо* (алб. приаз. *bábo*) — блюдо из свиного желудка, которое часть информантов считает традиционным для кухни приазовских албанцев. Вместе с тем оно нечасто фиксируется в ходе сбора полевых материалов. — Прим. А.Н.

str'oitsa w p'iis'at fist'om γ'adu. w p'iis'at fist'om γ'adu z'ina. wot un kur v'ajta n'i 'arm'ijet. <...> part nok b'ən'in ga sam'ana, b'ən'in ga v'al'kə. v'al'ka kət'a aft'u b'al'ta a v'erda, at'i ka tə k'ul'evat b'al'gə ve k'af'tə. a traz'on i kəft'u ad bən st'enat.

— a pəst'aj b'enə lit'kov'at ma t'firp'itj?

nok, part l'it'k'ovan'ih stəp'i'ira nog jif. kət'a zən tə b'ənnə l'it'kov'at' stup'ira w siis'at p'atam γad'u, w sim'id'is'atam γad'u, a part t'i'ifin tə l'ura stup'ira. a l'un'im. i na, ku ron taf'i i vl'au j'imi, ku jif γar'azi, aj'u [t'it'ir'ik], s pr'avaj staran' i ron j'imi vla. at'i jif a gl'a:tə stup'i. i na n'i v'erə ma m'amon a l'ujim, un, vl'au le m'amu. ma k'əmbət a [g'iesim] b'al'tə, b'al'ta a v'erda, pəst'aj v'ir'im tə k'ul'evat b'al'ga i a l'un'im kftu ma d'orət, p'st'aj a b'ən'im ma dr'asa. t'fid'o matm'ot a l'w'im stəp'inə.

Степанида Максимовна Шопова, 1938 г.р., албанка

[случай ограбления]

...un them ft'atə v'eta j'ifim, ft'atə veta... k'atər t'upa le m'amu le mu nar'itə, m'b'aim n'i k'en f's'iv'o le n'i m'atse. taf'i mb'eta un v'etəzə, n'it'kəzə mb'eta, mban ft'atə m'atsare, tri k'ienər. le kur mu r'upnə mv'it, γ'innə br'enda, mi m'urnə par'atə, mi m'urnə d'olarət tə d'iftə, at'o k'ienə... γd'eta j'ifin nok a di, mb'eta pa 's'en. i aj'u le 'γ'yrəm ki, nok mə v'eta part... par'a vot i vs'o.

t'ij jovd'it 'il'i kuf?

nok, nok a di. nog j'ifnə mu sp'i, un j'if ta kl'i'ifə... d'itə. nu, w 'opsem, ma r'ujt'in v'idna kur d'ola, bo un kl'ut'fnə, wn'uku v'atk'ij' na ut'obu, un kl'ut'fnə a v'irna vs'o vr'em'a kur a'jert, a v'irna s'ipər mar d'erəs, ka n'its'irkə dr'asa fo pr'ibi'it'i, un at'i w'irnə, ta ndad'if, d'al't i them. pəst'aj aj'u v'ata, bo w'era n'i j'atərnə kl'ut'fnə. nu v'innə dan'i bot, dan'i v'in kom'f'i, v'in un γa 'nd'ej, a mar kl'ut'fnə, a γap d'erən, pa at'a ve. nok a m'f'iy'na kl'ut'fnə azd'ik'un, a v'era paz vat'iwut, taf'i zer ta mar, taf'i zer ta m'feh kur nok kam as'en. i mə γ'art'f'i ga d'is'en'i, m'ira d'ita, jif dvat's'ed'm'ovo, a wot k'k'ova m'es'isa γar'ojta. vn'uku od mart'on'if'i, m'ora par'a ga buf'eti, v'ajta m'ora past'el'nae, ad'ij'ala, pad'uf'ki, g'is'en, par'atə mu j'ifin, a p'atova t'fisl'a v'ajta un ndərv'ara v'ajta tə ft'unə, baj'aja mu θ'otə: b'ulo, ti l'afə dakum'enti na d'eti vajn' i tr'et'ij ras, plat'ili nam d'en'yi. un them nok. θ'otə s'en'a, a b'il'a ji, at'o d'zynd'zyr'et n'i bol'n'itsə θ'otə, pazvan'ila, fo z'inka uz'e tr'etta γ'erə, zn'at'it, do b'abi b'udut p'ens'ii... m'irə, mban dər ment, jif p'atov' t'fisl'o,

a γ'inə. un θem, ot a γa^b buf'etnə, ot mar p'ins'i'onnij le p'aspart'in. a k'ala kl'utʃnə n'i buf'ettə nok h'apet, as t'ut'e nok t'elet kl'utʃi, as kiγ'i nok t'elet kl'utʃi. θem pa tʃi^a b'əkəʃi n'i kuf'arnə. vr'em' ankən a kəl'tʃ'utna, da, a mʃ'iyna kl'utʃnə, 'artʃa ga kl'if'a, kl'utʃi nok h'in... d'is'en... n'i kuf'artə, v'ⁱidno tʃ'emta l'az'il'i at'i, d'ejnə ta γ'apən... pəst'aj p'rijl'os tə k'it γ'alkat, tʃ'i bl'irna i ri kuf'ar, tʃ'i kam kət'u m'iret, t'oze i ri n'i d'erət, bo kl'utʃnə zb'ora.

<...> θem: pə tʃi stə ta? fo sluf'ilasⁱ, fo j'astə mu ft'ota kuf'arə nok mə varal'os, br'enda nok mən tə hap. pa a vər't'it, nok. tʃut'a kʃtu m'ora γ'apa d'erən, d'er mos... u γap d'era, i γ'aptə, ma at'v'i ortkən gərvi'iftkən ku stə zam'oku, i dast'al'i zamk'a, i v'ⁱidna talkan'ul'i i γ'apnə d'erə. a b'anka mu jif'za r'amkaj n'i'anət, fton nus'e, p'en'sijən a mar, a ve at'i, pəst'aj mə γ'innə par'a n d'orə, at'i a ve, ma b'oktʃ' i pəʃtʃ'il, l'ij'on n'i b'ankət, ma kr'ifkaj kapr'onavaj a mb'yl. b'oze, θem, p'ij, pa kjo b'anka a zbr'astə. <...> p'ij, m'afa... raster'ⁱalas'ⁱ unə, θem b'oze mə r'ijtkan, b'oze mu l'anə pa a^s'en. a m'ark'iʃe tet k'int karb'onə pər kl'uməʃtət, nək i w'ur'at'i, i w'ura ktu pat kl'ij'onkaj, i kto par'a u mb'etnə salt. <...> j'ernə, mu s'ulnə par'a: mer pər b'ukə, un θem, d'tʃ'ata, un kam tet k'int karb'onə mb'etkan ktu. a at'i and'ej zbr'astə. b'oze, tʃ'i d'u'et tə vg'en ku st ma p'aspart'i. z'ira tə kər'k'on p'aspart'in... p'apkən ma dokum'entət, mor'unə sl'esar'ⁱ b'urə p'ri'nim'at', pər stup'ⁱ itə g'i^o's'ej, ma n'i p'apkə mu janə a m'alə... a kəl'tʃ'utur. a γapt' t'ozi.

le p'apkən t'ozi a m'arən?

nu, v'ⁱidna fo f'ota kər'k'ojt'in bo a γ'aptə. b'oze, ku p'aspərt... nu a vg'i'eta p'aspart, a k'ita tə g'i'iftən ga p'apka, p'aspart'in a vg'i'eta. zn'atʃit, p'ins'i'onij. p'ins'i'onij ka mb'ul kar'opkəra mə poʃt əs'aj p'apkə, le p'ins'i'onij at'i jif. vzdahn'ula... 'ak'a ras'ⁱer'anij, 'ak'a rastr'ojenij... nok a d'i k'uf un mb'af'i tak'oe rastr'ojstvo, nu. veta n'i kant'orət, m'ora b'ukə, v'ajta ta D. a b'il'a jon pun'on'i siv'ettə. γ'i'ira ma, tʃi stə ta, t'i a b'ardə af. θem: D., mu mə r'upnə. kur, ma? θem, un a d'i l'i, D., kur. θem, mu mə r'upnə. par'atə i m'arkan, θem. mu l'anə pa a^s'en. p'ij, daj at fkrun zajavl'en'ie n'i m'il'i'itsijat. un θem, D., nok du. nok du sv'azivatsa ma m'il'i'itsija, k'ako l'ena kur a r'upnə, t'ozi pazvani'ila P.D. <...> aj'o ga tʃuk'i'ija 'əʃtə, ron ktu. un θem k'ako l'ena pazvani'ili d'azi, mu θa, ty tə r'upnə? un θem, da, k'aku l'ena. θ'otə... ma m'il'i'itsija, un θem nok, nok d'ejna tə z'iyem. θ'otə, un kur pazvani'ila D.P., j'ernə pl'ot n'i maʃ'ina, fkr'ujtən, i vg'i'etən dan'i i b'otə? γitʃ. p'ij...

p^ost'aj zn'atfⁱ sa vak'it f^k'ojt'i, pa *sabr'al^os'* un kl'i'ifə tə vetam, uz'e p'osli 'etavo. pii, trak'i'it d'erə, un k^okr'as ndajn'atə u l'afe, pəst'aj n'imd'estə pa ngr'o^oja 'uji... kl'i'ifⁱ n'ado f tə j'ef a prast'urə. a k'i'ita u mw'efə, mw'efə kamb'in'atsijən le d'era trak'i'it. γrit: b'abo! un θem: *kto tam?* un j'atər vray'am k'i'if, a m'ora, vray'amn a mw'efa, nok at dal'g'ola. d'ola n'i gru. v'in. γ'ir'i. post i fton. dy kur a γ'inə, m'afa, a un nok i p'afa n'i sur'attə. *na l'its'e ja ih n'i v'id'ila, ne uzn'aju.* mu θ'unə: b'abo, sel mu gaz'etə tə pəft'i il pr'i'afkət n'i basan'ojkat, *mazal'i mol nab'i'ili.* un kət'u *palut'aju* g'is'en, *'ul'itsa zar'et'naja 'li zapar'ofskaja.* nu, at'o m'ora, *atarv'ala dva list'a* i k'ela dy l'ist'ikə. i k'ela, kjo θ'otə: sel, *mol,* le tə ftron mbu le. un θem: dar'ojkə ka, ri ma' dar'ojkəvat. nok, nok, un d'uyet tə ri mar k'artas. un pa u wrt'ifa, mora^{at} gaz'etə, i l'afe, kjo r'ijt'i. k^okr'as r'ijt'i, un θem: *sl'ufaj,* ga se jert ti br'enda? ga γa ti j'e^{ati}? kjo θ'otə: na mbl'eləm *mol pux per'o.* un θem: *pux per'o* γr'esən j'aftə b'ottə, nok γ'innə br'endaja. le n'i γ'apa d'era, γ'in le n'i j'atər. a pəft'i'iltur ma t kt'i' d'is'en. kftu pəft'i'iltur...

le kjo der a γ'aptə jif, aj'o a γ'aptə kftu jet, ktu k'orat d'uk'an. kjo mu θ'otə, dak γ'irə a p'ara mu θ'otə: *m'ama, a ti nav'erna boyam'ol'naja?* un θem: *da.* kur γ'irə j'atra, at'o tji θa mbə le, u nγri, θ'otə: k'etu, *mol,* b'el'ida n'i fl'e. mafa, *m'oze 'eta m'ini'a spasl'o, fo wnuk sp'it.* θem, wn'uku fl'e. a mbyl d'erən, v'eta n'i kal'id'or, n'i tr'emtə. kjo dak h'irə d'ujta mə θ'otə: b'abo, dim k'e? θem: kam. f'um? un θem: g'er k'atər. θem: *dewt'ata, na ws'o boy'ataja* jam, le wn'uku θem kam, le pr'avnuk kam, toko θem un *n'i may'u pan'i'at'*, se ju d'un'i br'enda? kjo dak h'ira d'ytə θ'otə: na mbl'iləm, *mol,* p'enda. un θem: tji t'i b'un'i^{at} o pend'a? tji i b'un'i? kjo θ'otə: na, *mol,* b'ənəm *pad'ufka,* a pəst'aj *znat'* n'i l'afkət i j'apəm, i f'esəm. un θem: p'enda mbl'elən b'ottə γr'esən j'aftə, nok γ'innə br'endaja. θem: kuz γrit' ju? θem: *dav'aj'e* spejt ad d'il'n'i, *bo* un θem n'i d'u say'atə d'uyet t v'etam kl'i'if, θem, *na sl'uzbu, na litury'iju.* kjo θ'otə: a se ti, *mol,* na pərz'e n'ewo? un nok u pərz'e *dewt'ata,* unə *praf'u, asvəbad'i't'i* θem stup'inə θem, un d'uyet tə mbl'iləm tə w'etam kl'i'ifⁱ. kjo mu θ'otə dak j'itna kjo mə θ'otə: un γ'iera kur tə v'in at sel, *mol,* tə maθ tə maθ kav'i'or. un θem: t'upa, un le kav'orə kam, g'iθs'ej kam, *dav'aj* spejt a^d d'il'n'i *bo* un d'uyet tə w'etam kl'i'ifⁱ. kjo dag r'ijt'i mbə le u ngr'ijt'i mu θ'otə: le n'i γ'erə kur tə v'im, *mol,* mu zer n'i k'afə, at sel tə b'ukur *kl'ij'onka* mar send'ukut. un θem: *d'wt'ata,* un le *kl'ij'onka* kam. g'iθs'ej kam, *tak fto dav'aj* d'il'n'i. d'ulnə kto, a p'araja dul, a d'ujta dag dul, ma g'iθs'en dag a pəft'i'iltur jif,

mu θ'otə: b'abo, a nok do *pl'et* tə bl'ef? un θem: un le *pl'et* kam. aj' o a k'i'it'i ga patʃ'aja a pəst'ul kəst'u *padm'isku* i d'ulnə. d'ulnə, *kəkras wot* d'ulnə v'in komʃ'ijka k'o... a kjo ron kət'u karʃ'i. d'uhet ta m'ernə, m'afa, kt'o b'otə b'ili *pad'oslanije*. un aʃt'u p'on'ala. *tak'oj v'ivat ja zd'eləla*. kt'oto mu rup, pəst'aj *padɣavar'il* kto b'otə ga k'iz'i'ar' il' ga ɣa, tə v'i'innə, *mol...* *vdrug*, θem, *zajav'l'u ja w m'il'itsiju, dl'a pakr'it'ija svaj'ih d'elof*. *znatʃ'*, aʃtu *d'umal: do ni'o vərval'is' l'ud'i, mozd, an'i əbvərav'al'i ij'o*. kjo komʃ'ijka mu θ'otə: b'abo st'ano ti a g'alə je? a un *kək r'as* a k'i'ita vray'amnə, un j'etsə ma kamb'in'atsə karʃ'i s'ajt. un θem, a g'alə θem, tʃi ʃtə ta? θ'otə: 'ak'a *mol rastr'ojeniji* ato gra d'ulnə ga ta mbə ju, *pr'osta ng'anə*. a maʃ'ina kl'i'inka, mu ʃp'i mb'etka i pr'itka at'o. p'osl'e ɣ'i'inə n'i maʃ'inət i v'anə. un θem: pər s'e mənt mu ng'ordən? p'rs'e mu ngort θem. *vnut'i d'oma, sred' b'elova dn'a*. un *d'azi* ot i θem d'i'al'it: *ʃ'ota slutʃ'ilas' s b'abaj S. mol. ʃ'ota* u bə. kət'o gra ak'a d'ulnə *b'istra*, ʃpejt d'ulnə ga br'enda le *mol* v'anə. ky d'i'al'i ɣ'in *t'ozi* ma t'otʃkərtə *t'utə kat'orij d'al'*, jert *t'ozi: sl'ava b'oze, b'aba S., mol, ziv'aja*. at'o d'ulnə i ɣ'in m'otra j'im'a R., ad'emə kl'i'ifi. kjo dul le k'ako R. kur ɣ'ir'im, θ'otə: k'ako, *ʃo za ɣra d'ulnə ga ta mbə ju? tʃi j'if'n at'o?* θem, mbl'eθkan p'enda, pa se ɣ'i'irnə mu ʃp'i nok a di, nok <...> ɣ'i'innə mu ʃp'i. at'o mu θ'onnə: jovg'itə *nav'erna j'en'i?* at'o: nok, na *mol* at'o b'otə, dak... *m'oze* ju k'i'en'i g'i'egur, gr'atə dak ma sur'atat... tə mb'yltur. un θem: g'i'eg'ia un tə kt'il'a *n'atsija* dak ka. *wot, mol*, na tə 'altur k'iz'i'ar, na k'ef'in, kur j'ermə sur'atə tə mb'yltur, *i znatʃ' r'if'ili* tə mbl'iləm p'enda, *n'atʃil'i 'et'im zan'im'atsa*. θem, g'i'eg'ia tə kt'il'a *n'atsija* dak ka... a kjo dak j'itna ta d'era, mu θ'otə kta: *mi wot 'etoj n'atsiji, mol, l'itsa zakriv'ajut at muzik'ow tʃuz'ih*. R. θ'otə, un v'i'ina ɣa tə ʃt'ontət, ta mu maʃ'ina ot i j'etet, i θot, *nav'erna* ga tʃuʃk'i'ija m'otra jert. ju nok j'ifit tʃuʃk'i'ia ta K. R.? aj' o s'i'im'it nar'i ma m'otra i ron *na v'erhn'ij ul'itsə*. un θem: *na'erna* g'is'en... 'eta... ga tʃuʃk'i'ija jert. θa kjo: un at ar'iwə ta *m'os'tik* ktu, kjo 'odə bul' l'enka, mə v'in karʃ'i, ma θ'otə: b'aba R., *naw'erna*, b'abon st'ano a ng'ordnə. un θem at'ə: se? pa un kur i p'afa at'o gra, 'ak'a həzl'i d'ulnə, *mol*, ga tə mə t'a *t'otʃna ʃ'ota* a b'ənə. g'er mə ta ɣ'artʃa, aj' o a p'ara ɣ'iri, pəst'aj un ɣ'ira ti a g'alə. a pəst'aj un kur *k'inulas'* g'is'en... pər par'atə, pəst'aj v'ajta mə t'a i θem. kj' o θ'otə: *da*, aj' o *uz'e* a d'yjta ɣ'erə u r'upən. nar'iwu jif i g'alə, *t'ozi* mu r'upnə n'i ɣ'erə. kəd'a n'i pl'antə j'ijim, *t'ozi pats'lid'ili* na, n'i pl'antə m'iyim, n'i ɣar'ottə. aj'u *d'azi* mu θ'otə: ma kur d'al'im n'i plant, ti d'erən a kəltʃ'yt? θem, ʃo tər'ipur? θot: ma nd'itet, at na r'ipən. ɣal'is aʃt'u.

Елена Ивановна Дзынгова, 1922 г.р., албанка[песня Марико⁶]

mar'inka ndr'itkə
 karʃ'i sə ʃt'unə.
 ʃart nʃi pl'antə, m'amo,
 [tri kar'ikə] ʃi'ulʃe.
 'unə i ʃi'aka, m'amo,
 ato mə θ'aγən,
 un taf'i ʃipt'ojtə
 un dak o vdes.
 ma b'un'i, m'amo,
 nʃi ʃtəp'i ma tri kam'arə,
 ga n'era kam'arə
 i d'aʃʃi ot mə ʃt'onə,
 ga dʃi'ujta kam'arə
 d'ili ot mə p'ikə,
 ga tr'itə kam'arə
 dʃi'arpi ot γ'inə.

Елена Ивановна Дзынгова, 1922 г.р., албанка[песня Димчо⁷]

u b'uka a m'ale p'unə
 nʃi tə k'uklavet sʃid'ankə,
 nʃi tə k'uklavet kasab'atə.
 v'etə dʃuf'eku u γ'apkə,
 pa ng'ortkə dʃi'u tʃint tʃi'upa tə ra
 le tri tʃint tr'iməre,
 at'o u b'ukan p'esə tʃint.
 p'esə tʃint m'amoro klʃi'anə,
 d'imtʃo tə m'amuʃi mint b'ukur klʃa.
 ngr'eʷu le dʃi'imtʃo, ngr'eʷu,
 un i traz'on k'alʃit or'is,
 k'alʃi nok γa,
 ʃton pr'arə le dʃi'imtʃo od vʃi'inə.

⁶ Марико — женское имя. — Прим. А.Н.

⁷ Димчо — мужское имя. — Прим. А.Н.

Село Гаммовка
(Приазовский район, Запорожская область)

Анна Дмитриевна Сербина, 1938 г.р., албанка

[жизнь в селе в детские годы А.Д. Сербиной; рецепты: *пэмтэ*⁸]

kur u r'itʃi... kiʃ pat, p'etʃkə, d'igʲiʃim ma k'aʃtə. zb'oku p'etʃkə p'ati, i stol, i sund'uk, i fʃ'o, b'oʃe n'i'e bʲilo u nas nitʃ'o. a pat'om, γd'e'ta u p'id'isi'at p'i'atam γad'u m'amu mur p'etʃkən, bl'eu kraw'at. a tak na z'i'im ma k'aʃtə ma kl'etʃka nʲi pl'itkən. ma kl'etʃka, ma k'aʃtə z'i'im, əʃt'u γ'a'im. m'amu w'i'i nʲi p'unə nʲi v'erə, na j'aʃtə k'iʃim. g'eʃim br'umə, p'ik'im p'itra. m'amu g'er vʲin na uʒ'e γ'amə, uʒ'e tə ngr'oftə. un j'iʃna munt a m'alə, b'ujna p'itra. ma k'aʃtə... <...> r'an'ʃe... part nok k'iʃ kal'onkə, at'i v'i'im poʃt, ta kl'iʃə, k'u fant'anə jʲiʃ, i v'etə r'ujn'i. sam tʃok. nu, na mb'a'im... ma kaz'an, ma ak's'ingə.

a tʃi z'ij'tin b'ottə? p'itra, p'ete, lak'umə?

p'ete, lak'umə... z'i'im kuʃ tʃi m'undəm le tʃi k'iʃ. na part d'igʲim γ'urən i nʲi taps'itə m'amu b'un'i balg'ur, m'iʃ vʲi'irn'i, kart'ol'a vʲi'irn'i, i balg'ur ma kərt'ol'a nʲi γ'urət. a eas bolʃinstv'o bl'emə, z'imə.

p'ete si b'unet?

mer m'il, nʲi kr'uʃkə 'uji, ve nʲi ts'opə ð'amə, d'al'p. kuʒ do ve ve, kuʃ nok do, nok ve. pam'is'ila, pakatʃ'ala, ʲist'ok balʲ'oj polutʃ'ajetsa. i a ve nʲits'irkə tə θ'aʲet, pəst'aj a mer nʲits'irkə... a ve iʃim'ik, a wurt'it, a mbl'eθ kəʃt'u. tak ʃop an'a kak γarm'oʃka st'ala. i pest'aj a pres i a rənd'it nʲi s'atʃtə.

Зинаида Михайловна Кайрачка, 1929 г.р., белоруска (род. в с. Георгиевке)

[современные и прежние нравы, сельский «этикет»]

j'etsənnə, p'u:θən, obn'im'ajutsa... b'oʒe, pa d'imtə t'etʃkər ʃ'oʲən, tʃi ʃta kət'a!... ot k'i'etə ʃi.

ku j'etsən?

pər nʲi mʃ'attə... nʲi wl'i'itsət. tʃi ʃta kət'a! tə d'i'iftə tə ʃ'oʲənnə.

⁸ *Пэмтэ / néme* (алб. буджак., приаз. *péte*) — мучное блюдо, которое готовят с творогом, реже с размятой брынзой. *Пэмтэ* позиционируется албанцами Буджака и Приазовья как «исконно албанское» блюдо. Подробнее см. в разделе данной коллективной монографии: А.А. Новик «Бабин день». — Прим. А.Н.

<...> pl'aka θ'otə... tə d'il'i θ'otə o vde:s 'unə. un θem, pa ^pse a vd'esəf? ma maskarl'ik ad j'etsənə pər n'i wl'i'itsət, at mə kəjt'on'i. ðe γal'i'is aft'u j'iftə. j'etsən. tə d'iftə tə d'uk'at. *pa t'el'iv'izaru.*

<...> d'imtə k'i'ifin sad'e m'al'kən, v'ef at'i tə v^j'itər kak'ojta tə gr'isur. nu, na tʃ'upa vr'od'i n'its'irkəzə mbl'iləm'i, t'urp k'jim'i. v'emə n'i kl'uptə. aγ'ira klup k'i'ifim, taf'i nok du tə θem tʃi'jtə, nog v'etəm, a γar'ojt. v'ete, v^j'inəm n'i kl'uptə, a zawkl'upʃə a feh kt'i d'al dag v^jin ma m'al'kə, le aj'o a gr'isur... aj'o zawkl'upʃa di li' tʃi? j'etsə mə j'u. j'etsə mu j'u, mv^jif, ve d'eta kəm'i'ifa a gr'isur... nu, t'eni mos tə d'uk'e^{at}. a taf'i tʃi? ma tə kt'il!

ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА

Источники

АМАЭ

АМАЭ: Новик 1998 — *Новик А.А.* Албанцы Украины. Запорожская, Одесская области. 1998 г. Полевые записи. Автограф // Архив МАЭ РАН. К-1. Оп. 2. № 1726. 202 л.

АМАЭ: Новик 2011 — *Новик А.А.* Каракурт–2011. Традиционная культура албанцев, болгар и гагаузов Буджака. Полевая тетрадь. Ксерокопия. Апрель–май 2011 г. // Архив МАЭ РАН. К-1. Оп. 2. № 2039. 100 л.

АОЕ

(научно-вспомогательный архив)

Новик: ПМА 1994 — *Новик А.А.* Албания. Македония. Болгария. Полевые записи. Расшифровки интервью. 1994 г. // Архив отдела европеистики МАЭ. Албания. Македония. Болгария. Новик А.А. 1994 г. Автограф. 24 л.

Литература

Большой турецко-русский 2011 — Большой турецко-русский и русско-турецкий словарь. 450 000 слов и словосочетаний / Сост.: Н.Н. Богочанская, А.С. Торгашова. М.: Дом славянской книги, 2011. 960 с.

Dizdari 2005 — *Dizdari T.N.* Fjalor i orientalizmave në gjuhën shqipe. Tiranë: Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam; Organizata Islame për Arsim, Shkencë dhe Kulturë, 2005. 1202 + XVIII f.